

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра тюркської філології

Курсова робота з тюркської філології

**ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ:
СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА**

Студентки 4 курсу групи Птур 14-20
факультету східної і слов'янської
філології денної форми навчання
Освітньої програми Турецька мова і
література та переклад, друга східна
мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно)
перша — турецька
Лютої Алли Олександрівни

Науковий керівник: доц. Сіленко Н. В.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ.....	6
1.1. Дослідження юридичної термінології.....	6
1.2. Роль та специфіка юридичної термінології у турецькій мові	10
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ.....	14
2.1. Історія та еволюція термінів у турецькій юридичній термінології	14
2.2. Структурні особливості юридичної термінології.....	17
2.3. Семантичні особливості юридичної термінології	20
Висновки до розділу 2	26
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вивчення термінології юридичної сфери турецькою мовою є ключовим завданням для фахівців, що працюють у галузі права, міжнародних відносин або перекладу. У даній курсовій роботі аналізується структура, семантика та походження термінів, які використовуються у юридичній сфері турецької мови. Дослідження специфіки формування та функціонування терміносистеми набуває все більшого значення, оскільки сьогодні термінологія різних галузей є важливою складовою лексики різних мов. Туреччина, з багатою історією, пов'язаною з правовим розвитком, варто розглядати для розуміння, як юридичні терміни формувалися та еволюціонували протягом років. У даній роботі досліджується вплив інших мов і культур на формування турецької юридичної термінології. Результати досліджень, проведених у цій роботі, допоможуть оцінити важливість юридичної лексики в турецькій мові та розуміти її структуру, семантику та походження.

Важливість вивчення юридичної термінології турецької мови проявляється у контексті ролі Туреччини на міжнародній арені. Розуміння її правової системи та специфіки термінології є ключовим для ефективної співпраці та взаєморозуміння з цією країною. Підвищення числа туристів та інвесторів з Туреччини підкреслює потребу в юридичних перекладах та консультаціях. Дослідження структури, семантики та походження юридичної термінології важливе для перекладачів, студентів і викладачів, зайнятих міжнародними відносинами та правознавством. Розуміння цієї термінології корисне також для тих, хто планує роботу або вивчення турецького права. Аналіз походження термінів може допомогти розкрити історичний контекст юридичної сфери Туреччини та її зв'язок з іншими країнами та культурами, сприяючи розумінню взаємодії культур і правових систем на міжнародному рівні. Підкреслена актуальність дослідження термінології сучасної турецької мови полягає в необхідності критичного аналізу та структурування термінів для їх подальшого використання в різних типах текстів.

Об'єктом нашого дослідження є юридична термінологія сучасної турецької мови, а його **предметом** - семантичні, структурні та етимологічні особливості цієї термінології.

Метою нашої роботи є визначення зазначених особливостей та їхньої специфіки щодо перекладу на українську мову.

Мета цього дослідження передбачає виконання таких **завдань дослідження:**

- 1) Провести аналіз поняття "термін".
- 2) Визначити місце та особливості юридичної термінології в турецькій мові.
- 3) Встановити етимологічні, структурні та семантичні особливості турецьких юридичних термінів.

Для проведення дослідження були застосовані **такі методи дослідження:**

- 1) Метод критичного аналізу, що використовувався для оцінки наукових праць, що стосувалися нашої теми.
- 2) Метод суцільної вибірки, який застосовувався для знаходження фактичного матеріалу та прикладів з юридичних документів та словників.
- 3) Метод порівняння, що використовувався під час зіставлення турецьких термінів із їх українськими еквівалентами.
- 4) Методи аналізу та синтезу, які були використані для класифікації термінів за семантичними та структурними групами.

Матеріалом дослідження слугували 100 лексичних одиниць юридичної лексики турецької мови, які були вибрані під час аналізу юридичних текстів, договорів, а також українсько-турецьких словників.

Наукова новизна цього дослідження полягає в першовідкритті комплексного аналізу юридичної термінології турецької мови. Наше дослідження включає в себе аналіз структури термінів, їх семантики, походження та порівняння з термінологією української мови, а також вирішення актуальних питань, пов'язаних з їх використанням у юридичній практиці.

Практична значимість нашої роботи полягає в тому, що вона може бути корисною для студентів, які вивчають турецьку мову та/або право. Наш аналіз надає детальний огляд термінології, що використовується у юридичній галузі, допомагаючи їм краще зрозуміти структуру, семантику, походження та історію розвитку термінів. Крім того, робота може бути корисною для фахівців з права, особливо тих, хто займається міжнародними відносинами з Туреччиною, допомагаючи їм краще зрозуміти термінологію турецької правової системи та покращити комунікацію з турецькими колегами. Крім того, наша робота може бути корисною для перекладачів та лінгвістів, які займаються перекладом юридичних документів з турецької мови на інші мови, включаючи українську. Вона допоможе їм краще зрозуміти структуру термінів, їх семантику та походження, підвищуючи якість перекладу та уникнення помилок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

1.1. Дослідження юридичної термінології

У будь-якій мові слова існують не окремо, вони групуються в певні категорії, де кожне слово має своє визначене місце, і залежно від цього розташування отримує певне значення. Лексико-семантична система є найбільш гнучкою серед усіх мовних рівнів, проте, змінюючись, вона здатна до саморегуляції, тобто такої перебудови, яка не порушує системність, необхідну для постійної комунікативної придатності. Як і будь-яка система, лексико-семантична система ґрунтується на відносинах, що можуть бути парадигматичними або синтагматичними. Парадигматичні відносини – це зв'язки між словами на основі спільності або протилежності їх значень [1].

Серед них можна виділити:

- 1) синонімічність;
- 2) антонімічність;
- 3) гіпонімічність;
- 4) відношення між цілим та його частинами.

Лексико-семантичні поля є найбільш визначеними парадигматичними групами слів.

Лексико-семантичне поле представляє собою сукупність лексичних одиниць, які пов'язані між собою парадигматично, об'єднані спільністю змісту (іноді також спільністю формальних ознак) і відображають поняттєву, предметну та функціональну подібність позначених явищ, як вказано у джерелі.

Кожне поле має спільну (інтегральну) ознаку, яка об'єднує всі лексичні одиниці поля. Ця ознака відома як архісема і виражена через лексему з узагальненим значенням. Склад і структура лексико-семантичних полів у різних мовах можуть відрізнятися, оскільки кожна мова може мати різну кількість слів для позначення одного і того ж поняття. Наприклад, для позначення

українського слова "час" у турецькій мові існують два варіанти: "vakit" та "zaman".

Лексико-семантичне поле організоване ієрархічно і складається з лексико-семантичних груп, кожна з яких утворена меншими мікросистемами, такими як синонімічні ряди, антонімічні пари, гіперо-гіпоніми, конверсиви і т. д. Структура лексико-семантичної системи мови організована за принципом поля, де є центр з ядром і периферія. У центрі системи знаходяться найбільш вживані слова, тоді як на периферії - ті, які рідко використовуються. Отже, всю лексику будь-якої мови можна розділити на активну та пасивну [1].

Активна лексика включає загальноживані слова, які використовуються людьми у всіх сферах і на різних рівнях розвитку. До пасивної лексики належать вузьковживані слова, часто це застарілі терміни або слова, що недавно з'явилися в мові. До пасивної лексики також відносяться професіоналізми, екзотизми, жаргонізми та арготизми.

У відповідності до стилістичної класифікації, всю лексику можна розділити на стилістично нейтральну та стилістично забарвлену. Стилістично нейтральна лексика – це слова, які використовуються у всіх стилях мовлення (розмовно-побутовому, художньому, публіцистичному, науковому, офіційно-діловому). Вони не мають вираженого стилістичного забарвлення й є загальноживаними. Цю лексику також називають міжстильовою. Стилістично забарвлена лексика – це та, що використовується у певних стилях. Її можна розділити на високу (книжну, піднесену) та знижену. Висока (книжна) лексика використовується переважно у літературно-писемному й піднесеному усному мовленні – науковому та публіцистичному, у ділових документах та художній літературі. До високої лексики відносять терміни, які досліджує спеціальна наука – термінологія.

Основні характеристики терміна [2]:

- а) Він відноситься до певної термінологічної системи.
- б) Термін має чітку дефініцію (визначення).
- в) У межах своєї терміносистеми він має однозначне значення.

- г) Термін використовується точно й бездоганно.
- д) Він стилістично нейтральний.
- е) Відсутність синонімів та омонімів в межах однієї терміносистеми.
- є) Він не має експресивності, образності або суб'єктивних оцінок.

Терміни використовуються у кожній науковій галузі, включаючи медицину, математику, хімію, фізику, а також у юриспруденції.

Юридичні терміни представляють собою словесні вирази, які використовуються для позначення державно-правових понять та встановлення змісту нормативно-правових актів. Визначення таких термінів має базуватися на двох основних аспектах: загальній характеристиці терміна і походженні (закріпленні, формалізації) юридичних термінів, що визначає їхні особливості. Через зв'язок із нормативно-правовими актами більшість визначень юридичних термінів розкриває їхню природу. Однак, крім термінів, що визначені в нормативних актах, значну частину юридичної термінології складають вирази, використовувані у юридичній науці. Так, існує розмежування між термінологією права та термінологією правознавства, де перша відноситься до термінології закону, а друга - до термінології науки про право [3].

Основні характеристики юридичного терміна включають наступне:

1. Він може бути словом або словосполученням. Раніше вважалося, що галузева термінологія обмежується лише номінативними (називними) термінами, але дослідження показали, що вона включає різноманітні словосполучення. Фактично, більшість юридичної термінології складається з термінологічних словосполучень, які становлять близько 80% сучасного законодавчого словника.

2. Він узагальнено позначає певне правове або специфічне неюридичне поняття, яке набуває специфічних значень у сфері юриспруденції.

3. Його використання поширюється на представників юридичної науки або законодавців. Терміни спочатку вводяться в обіг науковими дослідниками, а потім закріплюються в законодавстві. Проте, іноді терміни, закріплені в

нормативних актах, мають більший обов'язковий характер порівняно з термінами, що використовуються у науці.

4. Їх емоційна нейтральність, що означає відсутність емоційної виразності чи забарвленості. Юридичний термін використовується в офіційно-діловому стилі викладу.

Поряд із цим, основні вимоги до юридичних термінів, подібно до вимог до термінів загалом, включають їхню однозначність, загальноприйняття та стійкість. Юридичний термін має відповідати правилам та нормам конкретної мови; точно відображати певну дефініцію та відповідати відповідній концепції; бути відносно незалежним від контексту, точним та лаконічним; спрямованим на максимальну узгодженість з усією системою термінів певної сфери; та мати приємний звуковий вигляд.

1.2. Роль та специфіка юридичної термінології у турецькій мові

Юридична термінологія є поширеною у будь-якій мові, включаючи турецьку. Вона активно використовується як у писемній, так і у вусній формі. Головною особливістю юридичної мови є її складність в сприйнятті. З точки зору лексики, термінології та синтаксису, юридичні тексти, як правило, важко розуміти для осіб, що не є фахівцями. Таким чином, між юристами та звичайними громадянами існує своєрідний "мовний бар'єр". Ця складність зрозуміння тісно пов'язана з термінологічною структурою, яка ускладнює сприйняття, а також із словниковим запасом [4].

Юридична термінологія охоплює шар лексики, який служить основою для вивчення правознавства та є ключовим елементом юридичної науки, професійної практики та правової галузі. Відмінність юридичної термінології виявляється у специфічних словотвірних моделях, у співвідношенні іншомовних та національних елементів, а також у її особливостях формування та розвитку. Серед юридичних термінів зустрічаються назви предметів, дій, явищ, осіб і т.д., які прямо пов'язані з юриспруденцією та її функціонуванням у суспільстві.

Дослідження юридичної мови ускладнюється тим, що більшість юридичних термінів турецької мови є архаїчними або запозиченими. Незважаючи на спроби тюркізації, у сучасній турецькій юридичній мові зберігається значна кількість слів арабського і перського походження. Мовна реформа, ініційована Мустафою Кемалем Ататюрком у 1928 році, спрямована на заміну арабських і перських термінів на відповідники з турецької мови. Однак на сьогоднішній день значна частина юридичної турецької мови залишається запозиченою [5].

Мова права вважається одним з найбільш складних варіантів писемної мови через свою специфіку у використанні лексики, термінології та синтаксичних конструкцій. Це робить її важкою для розуміння та інтерпретації більшістю людей. В сучасному світі турецька мова як мова науки та спеціалізації досягла високого рівня компетентності у вираженні складних правових концепцій за допомогою своєї лексики та термінології. Юридична мова

найчастіше зустрічається в судових зали, під час винесення рішень, а також у різних типах юридичних документів і актів.

Унікальність турецької юридичної термінології впливає з історичних, культурних та політичних контекстів, що вплинули на формування правової системи Туреччини. Ця система поєднує в собі елементи римського права, шариату та західного права, що створює різноманіття в термінологічному апараті, охоплюючи різні аспекти правової сфери.

Турецька юридична термінологія включає терміни з різних галузей права, таких як цивільне, кримінальне, конституційне, міжнародне, господарське та інші. Це призводить до різноманітності рівнів складності та специфіки термінів.

Часто можна помітити, що турецька мова має свою специфічну структуру, яка відрізняється від західних мов, і це відбивається на юридичній термінології. У турецькій мові зустрічаються конструкції, які є унікальними і не зустрічаються у західних мовах. Більше того, сучасні турецькі терміни часто мають складну структуру та складаються з декількох слів [5].

Як вже зазначалося раніше, багато юридичних термінів турецької мови мають своє коріння у арабській або перській мові. Проте варто зауважити, що в сучасній юридичній термінології також зустрічаються запозичення з англійської та французької мов, що подальше ускладнює переклад і загальне розуміння юридичних термінів.

Юридична термінологія в турецькій мові є добре розвиненою і включає багато термінів, які використовуються у сфері права. Турецька мова є офіційною мовою в Туреччині і на Кіпрі, де вона використовується урядовими структурами, тому її термінологія має спільні риси з європейською та близькосхідною юридичною термінологією [6].

Термінологія в сфері права в турецькій мові складається з особливих термінів та визначень, які використовуються для пояснення різних правових концепцій, таких як "hukuk" (право), "mahkeme" (суд), "savcı" (прокурор), "avukat" (адвокат), "ceza" (покарання), "dava" (справа), "hakim" (суддя), "kanun" (закон), "karar" (рішення) та інші. У термінології права турецької мови існують

особливості, які роблять її відмінною від інших мов. Наприклад, у турецькій мові є спеціальні терміни для понять, що стосуються ступеня правової відповідальності, таких як "suç" (злочин), "suçlu" (злочинець), "ceza" (покарання), "cezalandırma" (карні заходи) та інші. Також важливо пам'ятати, що в турецькій мові існує різниця між писемною та усною формами мовлення. У судових документах та офіційних записах використовуються більш формальні та стандартизовані терміни, але в усному спілкуванні можуть вживатися більш неформальні форми. Загалом, термінологія права в турецькій мові є досить складною та вимагає певного рівня експертизи для розуміння та використання в практичних ситуаціях.

Висновки до розділу 1

Термін, як правило, є однозначним словом або словосполученням, що використовується для позначення конкретного поняття в певній науці, технічній галузі, соціальному контексті тощо. Ознайомлення з термінами, включаючи й юридичні, може значно полегшити розуміння текстів та виступів, а також поглибити наші знання для використання правильної юридичної лексики у майбутньому.

Юридична термінологія є складною та специфічною галуззю мови, яка потребує особливого підходу при вивченні. Можна зауважити, що вона становить важливу структурну складову будь-якої мови, і для того, щоб правильно розуміти та використовувати її, потрібно ретельно дослідити всі її аспекти.

Юридична мова, як з точки зору лексики, термінології та синтаксичних особливостей, є найважчим, найскладнішим і найбільш вимогливим варіантом мови. Це ускладнює розуміння її тим, хто не є спеціалістом у цій галузі. Причини цього пов'язані з історією та культурними коренями цієї мови, а також з складною правовою системою, на якій вона ґрунтується. Турецька юридична мова має дуже старі традиції і структуру, яка мало змінилася з часом. Незважаючи на деякі зміни у лексиці та термінології через мовне планування в певні періоди, вона залишається досить консервативною в багатьох аспектах.

Слід відзначити, що сучасна турецька юридична мова, завдяки своєму словнику та термінологічній структурі, здатна висловлювати й найскладніші правові концепції. Для ефективного використання юридичної мови, як у писемному, так і у вимовленому мовленні, необхідно не лише вивчити необхідні юридичні терміни, але й ретельно дослідити їх походження, структуру та значення у різних контекстах. Оскільки в турецькій мові одне й те саме слово може мати різне значення в залежності від контексту його використання.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1. Історія та еволюція термінів у турецькій юридичній термінології

Вивчення походження лексики може надати значущих теоретичних знань для аналізу термінологічної системи будь-якої мови. У випадку юридичної лексики турецької мови, як вже зазначено вище, спостерігається значна кількість запозичень з інших мов.

Запозичені слова - це слова іншомовного походження, які були включені до словника мови та повністю адаптовані до цієї мови. Коли нові терміни вводяться як синоніми до вже існуючих у мові слів, їхнє значення може зазнати змін, і спостерігається трансформація вихідної семантики.

Історія та походження юридичної термінології в турецькій мові є цікавою та складною, змінювалася в залежності від історичних подій, культурних впливів та взаємодії з іншими мовами. Одним з основних джерел формування юридичної термінології турецької мови є арабська мова, яка протягом багатьох століть була однією з основних мов у Туреччині (Османській Імперії). Турецька мова містить велику кількість арабських запозичень, що охоплюють слова, вирази та терміни з різних сфер життя. Більшість арабських запозичень у турецькій мові стосується лексичного рівня, тобто це слова, які використовуються для позначення конкретних понять [7].

В турецькій юридичній термінології можна чітко простежити кореневу систему слова, яка була запозичена з арабської мови. Арабська мова в основному має трибуквений корінь (слово складається з трьох приголосних літер у корені), і зміна значення слова відбувається шляхом заміни голосних у корені (зберігаючи приголосні) або (у певних морфологічних формах) додавання літер "m" або "k" на початку слова або "t" наприкінці. Арабісти спеціально досліджують морфологічні формули для розуміння напрямків зміни семантики або граматичної функції слова (наприклад, певна формула позначає пасив

дієслова, а інша – віддієслівний іменник). Ця закономірність також простежується у деяких групах турецьких слів.

Давайте розглянемо слова з кореневими літерами h – k – m, які стосуються прийняття рішень, винесення ухвали або вироку: *hüküm* – рішення, *hükümet* – уряд, *hakim* – суддя, *mahküm* – засуджений, *mahkeme* – суд, *hakimiyet* – панування, *muhakeme* – судовий процес, *hükümdar* – володар. З цього прикладу стає зрозуміло, що більшість арабських запозичень у турецькій мові, коли мають однакові кореневі літери, зазвичай відносяться до однієї лексико-семантичної групи [7].

Незважаючи на багато спроб замінити запозичені слова на відповідники турецького походження, у сучасній юридичній мові залишилося значна кількість термінів арабського та перського походження, які активно використовуються як у писемній мові, так і в усному мовленні, зокрема в судових засіданнях. Наприклад, *tazminat* – конфіскація, *fiil* – процес, *fail* – злочинець, *ihlal* – порушення, *istismar* – зловживання, *velayet* – опіка, *nafaka* – аліменти, *ikmal* – завершення, *infaz* – виконання вироку, *mülakat* – інтерв'ю, *temyiz* – оскарження, *ikale* – правопорушення, *müdafî* – захисник, адвокат, *ihtar* – застереження [8].

Через географічне положення Туреччини, турецька мова була піддана впливу арабської, перської та французької мов. Запозичення з цих мов, поруч із вже існуючими турецькими формами, значно вплинули на формування суспільно-політичної лексики. Це призвело до проблеми недостатньої кількості синонімів і важності стилістичного вживання цих термінів. Наприклад, слово "*şahit*" (свідок), запозичене з арабської мови, має свій відповідник у турецькій мові - "*tanık*". "*Kanun*", одне з найпоширеніших арабських запозичень у турецькій юридичній термінології, що означає "закон", також має турецький еквівалент - "*yasa*".

Незважаючи на те, що були спроби запобігти запозиченню слів з Заходу, особливо з французької та англійської мов, деякі терміни все ж таки стали вживатися та отримали широке поширення. Це такі слова, як "*avukat*" – адвокат, "*baro*" – колегія адвокатів, "*stajyer*" – стажер, "*koordinatör*" – координатор,

"system" – система, "teori" – теорія, "rapor" – звіт, "prosedür" – процедура, "ekspertiz" – експертиза, "otopsi" – розтин.

При оцінці поточної ситуації варто відзначити, що зусилля з тюркізації термінів, викликані алфавітною та мовною революціями після утворення Республіки, принесли свої результати. Це призвело до спрощення мови права та підвищило її зрозумілість для непрофесіоналів у цій галузі, за рахунок виключення деяких запозичених слів із турецької мови. Однак досі можна відзначити, що арабські, перські та старі турецькі слова залишаються в ужитку в турецькій правовій та юридичній мові. Ця ситуація, де деякі застарілі терміни використовуються поруч із новими, розглядається як один із основних чинників, що ускладнює сприйняття особливостей юридичної мови непрофесіоналами [9].

Використання давніх форм мов у межах однієї правової системи, які були ефективними у процесі історичного розвитку цієї мови, є фактором, що ускладнює розуміння тексту в оригіналі та перекладі й потребує всебічного знання термінології, а також абсолютного володіння культурою цієї мови. Можна сказати, що перекладач, який опанував юридичну мову, фактично збільшив свої знання у сфері юридичної термінології більш ніж однієї мови.

2.2. Структурні особливості юридичної термінології

За структурним критерієм терміни в юридичній термінології турецької мови можуть бути поділені на однокомпонентні та терміни-словосполучення, які переважно формуються за допомогою відносного ізафету.

Однокомпонентні терміни, такі як "emir" (наказ), "dava" (справа), "mahkeme" (суд), "komisar" (комісар), "amir" (керівник), "yargılama" (вирок), "hak" (право) і т. д., не розкладаються на складові за своєю структурою, оскільки мають лише одну основу. За семантичними ознаками такі терміни, як правило, є варіантами слів загальнолітературної мови, і їх використання не обмежується лише сферою права. Однокомпонентні терміни використовуються для позначення базових понять [10].

1) Прості терміни включають слова, які складаються лише з одного слова і не мають додаткових афіксів. Наприклад, "ceza" - кримінальна справа, "dava" - справа, "hakim" - суддя, "kanun" - закон, "itiraz" - апеляція, "karar" - рішення, "kira" - оренда, "miras" - спадщина, "teslim" - передача, "tescil" - реєстрація, "vasiyet" - заповіт. Важливо відзначити, що деякі з цих слів можуть мати інше значення у повсякденному мовленні, що може створювати складнощі для носіїв мови. Наприклад, слово "dosya" в повсякденному вживанні може означати будь-яке зібрання документів, але в юридичних документах воно передає значення "папка з документами, що стосуються певної справи, що розглядається прокурором".

2) Віддієслівні іменники використовуються у юридичній термінології турецької мови і позначають певний процес. Наприклад, "yargılanma" - судження, "boşanma" - розлучення, "tutuklama" - арешт, "araştırma" - розслідування. Ці іменники використовуються як у письмовому, так і усному мовленні.

3) Терміни, що містять афікс -cı, створюють іменники, які вказують на особу, яка виконує певну дію або займається певною діяльністю. Наприклад, "savcı" - прокурор, "davacı" - позивач, "mirasçı" - спадкоємець, "hukukçu" - юрист. Наприклад, слово "şikayet", коли до нього додається афікс -cı, перетворюється на

нове слово "şikayetçi", що означає "людина, яка подала скаргу" і в юридичній термінології відповідає поняттю "потерпілий".

4) Терміни, що містять афікс -lık, творять іменники, які вказують на рід занять або професії. Ці слова досить поширені в юридичній термінології і часто використовуються в юридичних документах та договорах. Наприклад: "savcılık" - прокуратура, "amirlik" - професія керівника поліцейського відділку, "avukatlık" - професія адвоката. Розуміння слів із афіксом -lık може бути ускладненим, оскільки не завжди існує однослівний український відповідник, що передавав би значення турецького терміна.

Терміни-словосполучення, що є більш поширеними в системі турецької мови, складаються з багатьох слів або компонентів. Компоненти цих словосполучень перебувають у відносині атрибутивного зв'язку, де один компонент визначає інший. Наприклад: "icra takibi" - виконавче провадження, "iş mahkemesi" - робочий суд, "dava dilekçesi" - позовна заява.

Терміни-словосполучення можна поділити на дві підгрупи [11]:

1. Словосполучення, утворені за допомогою відносного ізафету. У таких словосполученнях два іменники поєднуються між собою, при цьому перший компонент ізафету перебуває у неформленому родовому відмінку, а другий отримує афікс належності третьої особи. Наприклад: "hukuk fakültesi" - юридичний факультет, "hukuk danışmanı" - юрист, "hukuk mahkemesi" - суд з цивільних справ.

2. Словосполучення, утворені поєднанням прикметника та іменника. У більшості випадків ці словосполучення є сталими та не мають в своєму складі неозначеного артикля "bir", який зазвичай вживається в ад'єктивних словосполученнях: "kıymetli evrak" - цінні папери, "adli emanet" - застава, "adli yardım" - правова допомога, "adli kontrol" - обмеження свободи, "adli tıp" - судова медицина.

Окремо варто відзначити аббревіатури, які досить часто зустрічаються у юридичних документах. У турецькому праві використовуються різні аббревіатури, які можуть бути незнайомі для багатьох, хто вивчає турецьку мову.

Наприклад, одна з найпоширеніших абревіатур - ТСК, що означає Türk Ceza Kanunu (Турецький кримінальний кодекс), а ТВК - Türk Borçlar Kanunu (Турецький кодекс про борги). Інші абревіатури, які використовуються у турецькому праві, включають ТМК (Türk Medeni Kanunu - Турецький кодекс цивільного права), НУМК (Hukuk Muhakemeleri Kanunu - Кодекс про судовий процес), ТК (Ticaret Kanunu - Кодекс про торгівлю), ІІК (İcra ve İflas Kanunu - Кодекс про виконавчу діяльність та банкрутство), СМК (Ceza Muhakemeleri Kanunu - Кодекс про кримінальний процес) та КVКК (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu - Закон про захист персональних даних).

Юридичні абревіатури, які використовуються в Туреччині, мають свої особливості та правила написання. Деякі з них можуть складатися з перших літер слів у турецькій мові, або ж бути утвореними зі слів іноземної мови. Деякі абревіатури можуть бути загальними для декількох законодавчих актів, тоді як інші можуть використовуватися лише в рамках одного закону.

Використання абревіатур дозволяє економити час та простір у правових документах, а також сприяє полегшенню спілкування між юристами та іншими фахівцями у галузі права. Однак для осіб, які не володіють турецькою мовою, можуть виникнути складнощі у розумінні документів, які містять багато абревіатур. Багато юридичних абревіатур є стандартизованими та використовуються у всій турецькій правовій системі.

2.3. Семантичні особливості юридичної термінології

Семантичні особливості визначають специфічні риси значення слова або фрази, що відрізняють їх від інших слів або фраз з подібним значенням. Ці особливості можуть включати відтінки значення, емоційне забарвлення, конотації, контекстуальне вживання та інші фактори, які впливають на сприйняття та інтерпретацію слова або фрази (Бабятинська, Гусейнова, 2020). У мовознавстві існують три основні способи диференціації термінології: за тематичними групами, за категоріями та за методом польового аналізу. У сучасному термінознавстві найбільш поширеним є перший підхід.

Розглянемо семантичні особливості юридичних термінів сучасної турецької мови. Семантика термінів тісно пов'язана з областю їх використання та тематикою. Лексико-тематичні групи турецьких термінів визначаються відповідно до їх семантичного критерію, загалом можна виділити декілька тематичних груп термінів, пов'язаних з різними галузями права [12].

1. Загальна термінологія охоплює базові терміни, які використовуються в юридичному контексті для посилання на загальні поняття та процедури. Ці терміни можуть застосовуватися у будь-якому правовому випадку. Наприклад: "kanun" - закон, "hukuk" - право, "davacı" - позивач, "davalı" - відповідач, "delil" - доказ, "mahkeme" - суд, "iddia" - заява, "karar" - рішення, "ceza" - покарання, "davetiye" - поклик, "şahit" - свідок, "infaz" - виконання, "dava" - справа, "adliye" - судовий будинок, "hakim" - суддя, "savcı" - прокурор, "yargıtay" - апеляційний суд, "danıştay" - верховний адміністративний суд, "icra" - виконавче провадження.

2. Кримінальне право включає терміни, що стосуються правових аспектів, пов'язаних з кримінальними правопорушеннями, визнаними законом. Сюди входять поняття, такі як "suç" - злочин, "cinayet" - вбивство, "hırsızlık" - крадіжка, "dolandırıcılık" - шахрайство, "uyuşturucu" - наркотики, "işkence" - тортури, "tehdit" - загроза, "şiddet" - насильство, "gasp" - розбій, "ateşli silah" - стрілецька зброя, "istismar" - зловживання, "terörizm" - тероризм, "kasten öldürme" - умисне

вбивство, "sahtekarlık" - обман, "cinsel saldırı" - сексуальне насильство, "hakaret" - образа, "şantaj" - шантаж, "yaralama" - поранення.

3. Цивільне право належить до групи термінів, які стосуються правових аспектів, пов'язаних з особистими та комерційними правами та обов'язками громадян і компаній. Сюди входять такі поняття, як "sözleşme" - договір, "mülkiyet" - власність, "miras" - спадщина, "boşanma" - розлучення, "tazminat" - компенсація, "borç" - борг, "kira" - оренда, "iş hukuku" - трудове право, "ticaret hukuku" - комерційне право, "gayrimenkul hukuku" - право власності, "telif hakkı" - авторське право, "patent" - патент, "marka" - торгова марка, "iflas" - банкрутство.

4. Адміністративне право належить до групи термінів, пов'язаних зі здійсненням державної влади та регулюванням діяльності органів влади. Сюди входять такі поняття, як "yönetmelik" - положення, "idari para cezası" - адміністративний штраф, "idari işlem" - адміністративна процедура, "idari uyarım" - адміністративна санкція, "idari dava" - адміністративний суд, "kamu hizmeti" - державна служба, "idare" - адміністрація, "işlem yapmak" - виконувати процедуру, "tüzük" - положення, "kamu malı" - державна власність, "idari eylem" - адміністративний акт, "icra etmek" - виконувати, "idarî işlem tesis etmek" - здійснювати адміністративну процедуру, "memur" - державний службовець, "idari yargı" - адміністративне судочинство, "yerel yönetim" - місцева адміністрація, "icra" - виконавча влада, "vergi" - податок, "resmî daire" - державний орган, "idari karar" - адміністративне рішення [12].

5. Міжнародне право включає терміни, що стосуються відносин між різними державами. Це поняття включає "diplomatik protokol" - дипломатичний протокол, "diplomatik statü" - дипломатичний статус, "görüşme yapmak" - проводити переговори, "ikili anlaşma" - двосторонній договір, "milletlerarası hukuk" - міжнародне право, "pasaport" - паспорт, "transit geçiş" - транзитний перехід, "konsolosluk" - консульство, "ihraç etmek" - експортувати, "iade etmek" - повернути, "intikal" - переміщення, "işbirliği anlaşması" - договір про співпрацю, "yabancı yatırımcı" - іноземний інвестор, "konsolosluk görevlisi" - консульський працівник, "sınır kapısı" - кордонний пункт пропуску, "diplomatik dokunulmazlık"

- дипломатична недоторканість, "iade talebi" - запит на повернення, "müzakere etmek" - вести переговори, "dış ticaret anlaşması" - договір про зовнішню торгівлю.

6. Термінологія фінансового права в турецькій мові охоплює широкий спектр термінів, що стосуються фінансів та податкового права. Деякі з найбільш уживаних термінів включають "vergi beyannamesi" - декларація про оподаткування, "vergi incelemesi" - податкова перевірка, "gelir vergisi" - податок на прибуток, "vergi cezası" - податкова санкція, "kredi sözleşmesi" - кредитний договір, "borçlu" - боржник, "ipotek" - застава, "mali müşavir" - фінансовий консультант, "kredi kartı" - кредитна картка, "vergi numarası" - податковий номер, "borç" - борг, "faiz" - відсоток, "banka hesabı" - банківський рахунок, "muhasebeci" - бухгалтер, "tahsilat" - інкасація, "vergi iadesi" - повернення податку, "mali işler" - фінансові справи, "banka kredisi" - банківський кредит, "işletme sermayesi" - операційний капітал, "bütçe" - бюджет.

Вищезазначені тематичні категорії охоплюють значну частину юридичної термінології, тому ми використовуємо цю класифікацію для систематизації розглядуваних термінів за семантико-тематичними групами.

Крім тематичного критерію, який полегшує подальший аналіз термінів, також розглянемо їх розподіл за частиномовним критерієм. Оскільки основна роль термінів - називна, більшість з них є іменниками або іменниковими словосполученнями. Крім того, зустрічаються прикметники, які переважно вказують на ступінь покарання або тяжкість злочину. Щодо дієслів, які використовуються в лексичній системі юридичних термінів сучасної турецької мови, вони передають найменування правових процесів. Нижче наведено приклади термінів з кожної з цих груп [13].

1. Іменники: закон - kanun, суд - mahkeme, прокурор - savcı, адвокат - avukat, покарання - ceza, кримінальне право - ceza hukuku, операція - işlem, витрати на проведення справи - işlem masrafı, відповідач - davalı, позивач - davacı, право - hukuk, юридичний факультет - hukuk fakültesi, виконання (судового рішення) - icra, виконавчий офіцер - icra memuru, заява - iddia, рішення суду -

ilam, рішення - karar, декрет - kararname, протилежна сторона - karşı taraf, правило - kural, судова колегія - mahkeme heyeti, зал суду - mahkeme salonu, клієнт - müvekkil, аліменти - nafaka, мирне врегулювання - sulh, свідок - şahit, свідчення - şahitlik, державна реєстрація власності - tapu, попередня захистна міра - tedbir, довіреність - vekaletname.

2. Прикметники: юридичний, законний - yasal, кримінальний - cezaî, правовий - hukukî, судовий, юридичний - adli, комерційний - ticari, адміністративний - idari, судово-юридичний - mahkemelik, виконавчий - icraî, виконавчо-юридичний - icraî, спірний - iddialı, відповідний, пов'язаний - ilgili, рішучий - kararlı, незаконний - yasadışı, беззаконний - kanunsuz, миролюбний, миротворчий - sulhsever, особистий, індивідуальний - şahsi, захисний - tedbirli, оспорюваний, апеляційний - temyizli, неправильний, незаконний - usulsüz, відповідний, адекватний - uygun, податковий, фіскальний - vergisel, неправомірний - yasa dışı, компетентний, повноважний - yetkili.

3. Дієслова: приймати - kabul etmek, відхиляти - reddetmek, анулювати - iptal etmek, схвалювати - onaylamak, повідомляти - bildirmek, обробляти дані - veri işlemek, порушувати - ihlal etmek, розкривати - ifşa etmek, зобов'язуватися - taahhüt etmek, вимагати - ihtar etmek, здійснювати - işlemek, подавати позов - dava açmak, завершувати справу - davayı sonlandırmak, захищати - savunmak, стверджувати - iddia etmek, доводити - kanıtlamak, накладати штраф - ceza vermek, звільняти - tahliye etmek, виконувати покарання - infaz etmek, підписувати - imzalamak, укладати договір - sözleşme yapmak, домовлятися - anlaşmak, відправляти лист з вимогою - ihtarname göndermek, звертатися - başvurmak, надавати інформацію - bilgi vermek, керувати - yönetmek, слідкувати - izlemek, виконувати - icra etmek.

Деякі юридичні терміни можна об'єднати в групи, що містять одну основну лексему. Іншими словами, якщо взяти термін "mahkeme" (суд), можна утворити ланцюжок словосполучень за допомогою відносного ізафету, при цьому значення кожного з цих словосполучень буде певним чином пов'язане зі

значенням основної лексеми. Нижче наведено приклади таких ланцюгів із словами "ceza" – покарання, "hukuk" – право, "mahkeme" – суд:

1. Cezaevi – в'язниця, ceza hukuku – кримінальне право, ceza yargılaması – кримінальний процес, ceza kanunu – кримінальний кодекс, cezaevi müdürü – начальник в'язниці, cezaevi izni – дозвіл на виїзд з в'язниці.

2. Hukuk fakültesi – юридичний факультет, hukuk danışmanı – юрист, hukuk mahkemesi – суд з цивільних справ.

3. Mahkeme – суд, mahkeme kararı – рішення суду, mahkeme salonu – зал суду, mahkeme heyeti – судова колегія, mahkeme başkanı – голова суду, mahkeme kâtipliği – секретар суду, mahkeme masası – стіл суду, mahkeme defteri – журнал суду, mahkeme dosyası – справа суду, mahkeme ücreti – судовий збір, mahkeme garou – протокол суду.

Слід відзначити, що в сучасній турецькій юридичній термінології часто зустрічаються слова з багатьма значеннями, які також вживаються в повсякденному мовленні. Наприклад, слово "şahit" у повсякденному житті може означати "свідок на весіллі", але в юридичному контексті воно має значення "особа, яка була свідком певного злочину".

Деякі терміни мають широке значення, яке звужується, коли вони вживаються в юридичній галузі та вказують на явища та поняття, пов'язані з правом. Наприклад, слово "karar" в загальному вживанні може означати "рішення, яке може прийняти будь-хто", але в юридичному контексті його значення обмежується до "рішення, яке приймає суддя стосовно підсудного". Такі терміни можна розглядати як лексико-семантичні варіанти слів загального вжитку.

Дослідження галузевих термінологій також свідчать про те, що в термінології спостерігаються основні лексико-семантичні процеси, такі як полісемія, омонімія, синонімія та антонімія. Терміни, які, за своєю природою, є найчастіше словами природної мови, піддаються впливу всіх цих лексико-семантичних процесів, які характерні для лексики загальнолітературної мови. Однак порівняння явищ полісемії та інших семантичних лексичних явищ

показує, що їх властивості в галузі термінології відрізняються від аналогічних явищ у загальнолітературній лексиці. Ця відмінність полягає в тому, що ці процеси не впливають на характерні лексико-семантичні ознаки термінології. Вони відбуваються в межах, які не порушують семантичних визначень термінів.

Висновки до розділу 2

1. Турецька юридична термінологія включає в себе значну кількість слів, запозичених з різних мов, зокрема арабської, перської та французької. Це відбулося внаслідок історичних подій, коли Туреччина перебувала під владою Османської імперії та потім була під впливом західних країн.

2. З точки зору структури турецькі юридичні терміни можна розділити на однокомпонентні та терміни-словосполучення, які, у свою чергу, поділяються на підгрупи залежно від наявних у них компонентів.

3. У турецькій юридичній термінології можна виділити кілька груп слів, що використовуються для позначення різних юридичних понять, включаючи право, судочинство, кримінальне та цивільне право, адміністративне право тощо. Ця термінологія складається зі спеціалізованих термінів і виразів, які допомагають точно визначити правові поняття та процедури.

В цілому, турецька юридична термінологія представляє собою складну систему термінів та сталих виразів, яка широко використовується як в Туреччині, так і на міжнародному рівні. Варто відзначити, що вона має свої власні особливості, пов'язані з культурними традиціями та правовою системою країни, такі як багато термінів для різних типів судів, включаючи суди сімейного права, працевлаштування, адміністративні суди тощо.

ВИСНОВКИ

Термін, що використовується у фаховій мові, визначається як слово або словосполучення з чіткою семантикою, яке використовується для позначення конкретного поняття або предмета. У фаховій мові терміни є важливим елементом, що допомагає уникнути двозначності та неоднозначності в розумінні понять, що використовуються в науках, техніці та професійних сферах. У юридичній термінології, яка використовується для опису понять та явищ у сфері права, також існують специфічні особливості, які вимагають ретельного вивчення для правильного розуміння та використання.

У сучасній турецькій мові юридична термінологія займає важливе місце та має свої особливості. Вона застосовується у законодавстві, судовій практиці та різних правових документах. Туреччина, беручи участь у різних міжнародних організаціях та укладаючи міжнародні договори, використовує свою юридичну термінологію як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Ця термінологія є важливою для студентів та фахівців у галузі права, які вивчають турецьку мову для розуміння місцевої правової системи та спілкування з колегами з Туреччини.

Завдяки активним зв'язкам Туреччини з іншими країнами, турецька юридична термінологія включає багато запозичень з арабської, перської та французької мов. Це ускладнює розуміння та використання термінології, особливо для тих, хто не має глибоких знань історії Туреччини.

З точки зору структури терміни можна розділити на однокомпонентні та терміни-словосполучення. Перші містять одне слово, а другі - поєднання двох і більше слів, зазвичай з'єднаних відносним ізафетом або поєднанням іменника та прикметника.

Семантично юридична термінологія поділяється на загальні поняття та специфічні терміни кримінального, цивільного, адміністративного, міжнародного та фінансового права. Більшість термінів є іменниками, але також існують прикметники та дієслова, що використовуються для опису судових процесів та правових процедур.

Дослідження етимології, семантики та структури юридичних термінів показує, що правова сфера використовує власну термінологію, яка може бути складною для розуміння непрофесіоналам. Тому її вивчення вимагає поглибленого аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дрозд О.М. Нормативна фахова термінологія та діяльність міжнародних інформаційних центрів термінологічної стандартизації // 3-я Міжнародна наукова конференція „Проблеми української науковотехнічної термінології“. Тези доповідей. — Львів, 1994. — с. 191-192.
2. Калинович М., Дрінов Д. Ліквідувати націоналістичне шкідництво в радянській фізичній термінології // Фізичний термінологічний бюлетень. — К.: Вид-во УАН, 1934. — 82 с.
3. Бабятинська, Ю. О., Гусейнова, К. С. (2020). СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ, с 186.
4. Семенов, А. О. ХАРАКТЕРИСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, с. 122-125.
5. Гумовська, І. М. (2000). Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти (Doctoral dissertation), с. 9-15.
6. Згурська, В. Г. (2010). Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство, с. 535-542.
7. Кочерган, М. П. (2005). Вступ до мовознавства, с. 38-63.
8. Локота, О. П., Карпенко, В. М. (2014). Українсько-турецький тематичний словник, с. 136-143.
9. Любченко, М. І. (2015). Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», с. 21-92.

10. Пономарів, О. Д. (1992). Стилiстика сучасної української мови. Либiдь, с. 50- 55.

11. Aydemir, İ. A. (2010). TÜRK HUKUK DİLİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR I. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 58(2), 19-36.

12. Öncü, M. T. (2013). Türk muhakeme iletişiminde hukuk dili ve önemi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (10), 76-89.

13. Toptan, D. Ö. (2021). Türk Alman Hukuk Sistemlerinde İşleyen Yargı Sürecinde Kullanılan Terminolojilerin Karşılaştırılması= Comparison of Terminologies Used in the Judicial Process in Turkish and German Legal Systems.